

Bibliotekets rolle i studentenes læringsarbeid

TOVE PEMMER SÆTRE

Høgskolen i Bergen
Biblioteket
Telefon: 55 587914
E –post: tove.setre@hib.no

Sammendrag

I denne artikkelen gjøres det rede for hvorledes biblioteket kan brukes i studentenes læringsarbeid. Det argumenteres med at iverksetting av Kvalitetsreformen har hatt en stor betydning for bruken av biblioteket i og med endring i pedagogisk praksis. Større vekt på problembasert læring, og krav om innlevering av flere skriftlige oppgaver underveis i studieløpet har ført studentene inn på biblioteket i arbeidet med å løse sine oppgaver. Artikkelen drøfter biblioteket og bibliotekarens nye roller i studentenes læringsarbeid og hvordan bl. a opplæring i «Informasjonskompetanse» er blitt et viktig tiltak i biblioteket. Utvikling av biblioteket som læringsarena settes videre inn i teknologiutviklingsperspektiv og retter søkelyset mot endringer i kommunikasjonsformer og hvordan disse speiles i bibliotekets tjenester.

Nøkkelord

Bibliotek, bibliotekarrollen, informasjonskompetanse, studentaktive læringsformer, evaluering, elektroniske informasjonskilder, teknologiutvikling, multi-modal literacy

Innledning

Bibliotekenes kjerneoppgave er å forvalte og formidle informasjonsressurser. I fag- og forskningsbibliotekene har innhold og tjenester hatt som formål å støtte opp under den faglige aktiviteten til studenter og ansatte. Dette har vært gjort ved å anskaffe, oppbevare og formidle aktuell litteratur innenfor de fagfeltene som institusjonene arbeider med gjennom undervisning og forskning. Bibliotekarene har hatt dobbeltrollen som tilrettelegger (facilitator) og som formidler (mediator) av faginformatjonen. Formidlingen har tradisjonelt foregått i skrankeområdet og har i liten grad involvert bibliotekaren i studentenes faglige arbeid. Etter iverksetting av St. meld. 27(2000 –2001), Gjør din plikt – krev din rett; Kvalitetsreform av høyere utdanning [Kvalitetsreformen] har imidlertid biblioteket og bibliotekaren blitt utfordret til å spille en ny og utvidet rolle i studentenes læringsarbeid.

Grunnen er krav om endring i pedagogisk praksis fra sterk vekt på lærersentrert undervisning til mer varierte og studentaktive læringsformer der problembasert læring og arbeid med oppgaver underveis i studiet, står sentralt.

Den endrede praksisen har ført studentene ut på leting i bibliotekets kilder etter kunnskap som gir mening for dem i deres problemløsning, og i slike prosesser kan bibliotekaren være en nyttig veileder. Dette er det ene av de to punktene som jeg vil drøfte i denne artikkelen. Det andre punktet handler om hvorledes teknologiutviklingen endrer kommunikasjonsmønsteret og bruken av elektroniske informasjonskilder har blitt satt på dagsorden som lærings- og forskningsressurs i høyere utdanningsinstitusjoner. Ut fra et slikt utgangspunkt drøfter jeg hvilke utfordringer bibliotekene står overfor i møte med en ny type brukere. Dette er studenter som har gjennomgått en grunnutdanning der bruken av IKT har inngått i nesten alle fag og som har lært seg å kommunisere med omverdenen via den nye informasjonsteknologien. Praktiske eksempler hentes underveis fra virksomheten ved mitt eget bibliotek ved Høgskolen i Bergen.

Kvalitetsreformen og nye lærings- og evalueringsformer

I årene som er gått siden reformen ble iverksatt i 2003 har det vært en pedagogisk mobilisering innenfor høyere utdanning. Studieoppleggene er endret og det er satset på mer studentaktiv læring og mer fleksible eksamensformer. Tanken bak endringene er at studentene skal møtes med et læringssyn som de er kjent med fra sin tidligere skolegang. Håpet er at dette skal styrke læringsforløpet og gi bedre resultat av studiene.

Det følgende sitatet er hentet fra Kvalitetsreformen:

Framtidens studenter vil på grunn av reformene i grunnskolen og i videregående opplæring representerer en helt annen bredde i faglig bakgrunn og kunnskapsnivå. Reformene bygger på et læringssyn der den aktive, medbestemmende og lærende eleven er satt i fokus. Det er innført nye arbeidsmåter, prosjektarbeid er obligatorisk og elevene har større ansvar for egen læring. Læreren oppgave er i større grad formidling og veiledning. Tilrettelagt bruk av IKT vil etter hvert inngå i nesten alle fag. Disse framtidige studentene vil kreve å få delta i planlegging, gjennomføring og vurdering av opplæringen og ta aktivt del i denne. De vil stille krav til lærere og forvente god veiledning og individuelt tilrettelagt undervisning, og de vil forvente tilgang til IKT i forbindelse med studier. Dette vil stille krav til omlegging av tradisjonelle undervisnings- og eksamensformer. (kap. 5.1)

I kapittel 5.3.4. heter det videre

«Innenfor flere fagtradisjoner brukes et begrenset spekter av undervisningsmetoder. Ofte er det kun en kombinasjon av enveis forelesninger og studentenes selvstudier, kanskje med et begrenset omfang av seminargrupper. Det er i hovedsak slike studier som har relativt høy strykprosent, frafall og lav gjennomstrømning. Det er nødvendig å gjennomgå studienes undervisningsmetoder og finne nye løsninger som fremmer større intensitet i studiene og bedre oppfølging av alle studenter. Undervisningsmetodene i norsk høyere utdanning må baseres på en stor grad av mangfold. Det må anvendes ulike metoder, sammensatt på måter som styrker læringsforløpet, for eksempel gjennom bruk av kombinasjoner av forelesning, skriftlige arbeider, IKT-basert undervisning, gruppearbeid, seminarer, veiledning, praksis/utplassering, laboratoriearbeid og problembasert læring.» (Kirke utdannings- og forskningsdepartementet 2001)

I evaluering av reformen er det bl. a. funnet følgende:

Fra «Undervisning og læringsformer

- Studentaktivisering betyr i overveiende grad mer obligatoriske skriveoppgaver og dermed mer strukturerte læringsprosesser og bedre fordeling av arbeidet

- Studentene blir fulgt opp langt tettere enn før, spesielt gjennom at de får tilbakemelding fra lærere på oppgaver de leverer inn
- Medstudentrespons er et relativt nytt trekk ved studentmedvirkning i undervisningen
- Det er funnet sted en økning av undervisning i seminarer/grupper....

Fra «Vurderingsordninger

- Nytt er først og fremst en sterk økning i vurderingsformer som krever innleveringer og prøving underveis i semesteret

Fra «Bruk av informasjons og – og kommunikasjonsteknologi:

- Bruk av tekstbehandling, Internett og e – post er tett sammenvevd med endringer i skriving og vurdering....» (Dysthe et al. 2006), s. 52 -53.

Har så dette fått en betydning for bruken av bibliotekene? Ja, det mener jeg det er belegg for å hevde, uten at rapporten refererer til noe dokumentasjon om den rollen biblioteket har spilt i implementeringsfasen. Årsrapportene fra vårt bibliotek viser f. eks. økt aktivitet på biblioteket på opplæring, veiledning, databasesøk, utlån og bruk av bibliotekets arbeidsplasser og grupperom. (Høgskolen i Bergen 2006)

I følge evalueringsrapporten blir det videre slått fast at noen forventninger fra St. meld.27 er i ferd med å bli innfridd. Jeg siterer:

«IKT øker mengden og tilgjengelighet av kunnskap gjennom digitale bibliotekressurser og alminnelig tilgang på nettet.»

Interessant er det at det i rapporten fortsettes med følgende utsagn:.

«Utfordringen handler i stor grad om å kvalitetssikre materiale på nett, etikk og personvern og hvordan man kan håndtere fusk (Kopiering av nettmateriale) ved hjemmeeksamen». (Dysthe et al. 2006).

Dette er en beskrivelse av virkeligheten som vårt bibliotek ved Høgskolen i Bergen kjenner seg igjen i. Vi har jobbet systematisk for å øke tilgangen på lisensierte kvalitetssikrede fagdatabaser, og vi er i ferd med å implementere en nettportal som vil hjelpe studentene til å foreta samsøk i utvalgte og relevante elektroniske kilder.

I bibliotekopplæring er kildekritikk og etisk bruk av kilder viktige emner. Det som er påfallende i evalueringsrapporten er at biblioteket som læringsressurs ellers er fraværende. Særlig er dette en svakhet, sett fra mitt ståsted, når rapporten ellers problematiserer tidsklemma oppfølgingen av Kvalitetsreformen har utsatt de faglige ansatt for, og derfor foreslår følgende tiltak:

«Innsats for å sikre de ansatte forskningstid må kombineres med oppbyggingen av nye former for pedagogiske utviklings – og støttetjenester..» og følger opp med at «Faglige og administrativt ansatte må vise gjensidig respekt for hverandres arbeid og spille på lag dersom endringen skal videreføres og forbedres.» (Dysthe et al. 2006), s. 55.

Bibliotekets personale, som i høgskolene stort sett er administrativt ansatt (der finnes unntak ved noen høgskolebibliotek) har i samarbeid med fagmiljøene ved institusjonene bygget opp en pedagogisk støttetjeneste som nettopp er ment å bidra til studentenes utvikling. Dette har skjedd ved å tilrettelegge biblioteket som åpent læringsmiljø der studentene kan variere arbeidsmåter og få tilgang på faglige kilder under kyndig veiledning. Det er imidlertid viktig å presisere at støtten gies ut fra rolleavgrensinger, der det er bibliotekarenes fagkompetanse på informasjonsinnhenting og prosesser rundt dette som stilles til rådighet for studenten. Det nye er at veiledning og opplæringen er planlagt, integrert i og tilpasset studentenes studieløp og at bibliotekaren ut fra kunnskap om fagterminologi og gode veiledningsspørsmål kan gi studentene verdifull hjelp til å overvinne vanskelige punkt i søke- og skriveprosesser. I mange bibliotek tilbyes også mer teknisk IKT – rådgivning som kan omfatte alt fra det å lage Powerpoint – presentasjoner, til bruk av referanseverktøy og læringsplattformer.

Den teknologiske utviklingen: endring i kommunikasjonsmønstre og bibliotektjenester

Det 21. århundret stiller store og nye krav til utdanningssystemet. Teknologiviklingen har skapt nye læringsarenaer av både formell og uformell karakter. Begrepet «den skjulte læreplan» handler om at det i skole- og studiehverdagen

eksisterer forhold som kan ha en like sterk innvirkning på elevene/studentenes dannelse som de offisielle læreplanene (Engelsen 1997), s. 30. Dette begrepet kan få en utvidet betydning ved å anvende det på elevene og studentenes utforskning av den virtuelle verden på internett og gjennom ulike typer TV- og PC-spill. Mye uformell og uforutsigbar læring skjer via de nye mediene parallelt med den læringen som skjer innenfor den formelle utdanningsstrukturen. Samtidig taes den nye teknologien i bruk også innenfor de offisielle og formelle rammene. Utvikling av digitale ferdigheter er blitt et viktig målområde i Kunnskapsløftet (Utdanningsdirektoratet 2007) og slike ferdigheter skal utvikles som en integrert del av fag og emner. I høyere utdanning blir det etter hvert en selvfølge at studentene har en grunnleggende redskapsferdighet i bruk av PC og annet teknologisk utstyr. Derfor foregår mye av kontakten mellom faglærer/veileder og studentene via e- post og ulike typer læringsplattformer. Også tekstmeldinger brukes for korte beskjeder og avtaler.

Unge mennesker som utdannes i dag skal altså fungere i en kompleks verden der det kreves av dem at de skal forholde seg til mange typer medier med en teknologi og et innhold som stadig endres Derfor diskuteres begrepet «literacy». Tradisjonelt har det å være «literate» betydd at en har kunnet bruke kulturens redskaper og forstå den symbolsystemer, og da i første omgang skriftspråket (Østerud 2004), s.184. I dag er det naturlig å utvide det å være «literate» til å kunne beherske de kommunikasjonsformene som de digitale mediene åpner muligheter for i form av bilder, lyd og tekst. «For å kunne delta fullt ut i den ytterst medierte verden vi lever i, er det nødvendig å tilegne seg en literacy som setter en i stand til å sende og motta slike kommunikasjonsbudskap.» (Østerud 2004), s. 185. Et viktig punkt er at mennesket i dag ikke bare mestrer de ulike teknologiene enkeltvis, men at de klarer å kombinere dem og se helheter slik at de selv kan konstruere og fortolke slike budskap. Det er altså ikke bare snakk om digitale ferdigheter som redskap, men også om innsikt i virkemidler som brukes for å få frem et tydelig budskap. I tillegg kommer evnen til å kunne veksle mellom ulike kommunikasjonsformer i forskjellige typer sosiale praksiser og være kritisk bevisst på hva som ligger bak nødvendigheten av slike overganger. Denne type literacy omtales i Østeruds bok som «multimodal literacy» (Østerud 2004), s. 186.

Fagbiblioteket er en arena hvor studenten vil møte noen av disse sammensatte kommunikasjonsformene. Det nye biblioteket er på mange måter et hybrid bibliotek der tradisjonelle trykte dokumenter kjøpes parallelt med at det skaffes tilgang til store mengder elektroniske dokumenter. Utvelgelsen av materialet gjøres ut fra en felles overordnet politikk med delt vektlegging på de ulike dokumenttypene. Studentene får i biblioteket muligheter til å bruke sin multimodale literacy inn i en faglig kontekst og utforske et mangesidig utvalg av sammensatte tekster på de fagområdene de jobber med. De vil i tillegg møte et sett av fagtermer og en akademisk skrivemåte som de gradvis må tilegne seg slik at disse kommunikasjonsformene inkluderes i deres multimodale literacy. Tilgjengeligheten på faglig kildemateriale er Ivar S. Bjørgen opptatt av i sin artikkel: «Læring som arbeid eller konsum». Han skriver: «*Forskjellen på lærer og student har ved universitet i stor grad vært betinget av at det er læreren som har kontroll med kildene. Betydningen av fri adgang til all informasjon slik det skjer når den legges ut på Internett, kan være et skritt i retning av større likeverd for studentene og bidra til å gjenopprette en riktigere balanse i læringsmøtet*» (Bjørgen 2000), s. 151 -152. En slik situasjon er en positiv utfordring både for lærere og studenter. Den tvinger lærerne til å orientere seg bredt i sitt eget fagfelt for å kunne gi studentene tilbakemelding på en mangesidig kildebruk, og den forutsetter en utvikling bort fra reproduktiv læring til kritisk kompetanse til å vurdere kunnskap og autoriteter (Bjørgen 2000), s. 151.

Det forholdet Bjørgen imidlertid ikke kommer inn på er at langt fra all relevant faginformatjon legges åpent ut på internett. Virkeligheten fremstår annerledes. En stor del av den viktigste informasjonen som finnes i form av vitenskapelige fagfelleverderte artikler er bare tilgjengelige gjennom kostbare avgiftsbelagte databaser. Det er bibliotekenes oppgave, sammen med fagmiljøet å finne frem til et aktuelt og relevant utvalg av disse. Det er også bibliotekarenes oppgave å være eksperter på hvorledes disse basene er organisert, hvilke fagfelt de dekker og hvordan det er mulig å få til de beste søkeresultatene i dem. Denne ekspertisen brukes stadig sjeldnere av bibliotekaren alene ut fra bestillinger fra studentene. Når studentene i dag kommer med sine spørsmål og problemstillinger som de vil finne svar på i bibliotekets materiale, hjelper bibliotekaren

studentene på riktig vei slik at de kan lete etter mulige løsninger selv. Graden av støtte og veiledning i søkeprosessene er avhengig av den enkelte students kompetanse og ønske om hjelp. Det viktigste er at veiledningen er brukerstyrt og at bibliotekaren er i stand til å ta studentens perspektiv. «Intersubjektivitet er både føresetnad og formål med kommunikasjon» (Dysthe 2001), s. 67. Vårt bibliotek, på linje med mange andre, tilbyr studentene en tjeneste vi kaller «lån en bibliotekar». En slik tjeneste åpner muligheten for en forberedt og fordypende veiledning der studentene i forkant skisserer sitt faglige tema og gir noen ledetråder om hva de søker etter. Dette gir bibliotekaren anledning til å forberede seg på sin side ved å tenke igjennom hvilke type kilder det kan være aktuelt å søke i og hvordan søkestrategiene eventuelt kan legges opp. I det påfølgende møte mellom student og bibliotekar er begge parter forberedt og den videre veiledningen har gode forutsetninger for å kunne gi positive faglige resultat. Et sosiokulturelt læringsperspektiv, som igjen bygger på et konstruktivistisk syn på læring legger avgjørende vekt på at «Kunnskap blir konstruert gjennom samhandling og i en kontekst» (Dysthe 2001), s. 42. Det må, ut fra mitt syn, være mulig å se på disse planlagte møtene mellom student og bibliotekar som en praksis -situasjon der læring kan skje.

På mange måter går det an å påstå at det har foregått et faglig paradigmeskifte for bibliotekarprofesjonen, og da særlig for bibliotekarer som arbeider i fag- og forskningsbibliotek. Skiftet innebærer at ansvaret for å søke og finne faglig informasjon overføres fra bibliotekaren til brukeren. Selv om bibliotekaren er eksperten (mesteren) ser nå bibliotekaren det som sin viktigste oppgave å lære studenten opp til selv å bli stand til å søke frem den faglige informasjonen som vedkommende til en hver tid vil ha behov for i sin fremtidige yrkespraksis. Dette er en type kompetanse som både kan defineres innenfor betegnelsen «multimodal literacy» og som en del av den allmenne danningen som utgjør en del av enhver høyere utdanning uavhengig av fagfelt. I bibliotekenes fagterminologi omtales denne kompetansen som «Informasjonskompetanse». I det neste punktet utdyper jeg dette begrepet.

Informasjonskompetanse

«Kunnskaper om informasjonskilder og ferdigheter i å bruke dem, er en viktig del av den faglige kompetansen studentene må ha med seg ut i arbeidslivet. Biblioteket ønsker å være en læringsarena for den type kompetanseutvikling. Derfor tilbyes flere typer opplæring som er tilpasset profesjonsutdanningene og de ulike fagplanene. Biblioteket vil videreutvikle sin rolle som faglig og pedagogisk veileder for studenter og fagpersonale som søker informasjon for å lære» (Høgskolen i Bergen 2006).

Dette sitatet fra vår bibliotekplan illustrerer at det i tillegg til veiledningsaktiviteten også skjer en form for systematisk opplæring av studentene på biblioteket. Begge deler har en sammenheng og det er klart at den systematiske og kollektive opplæringen av studentene i bruk av informasjonskilder legger et godt grunnlag for senere individuelle veiledningssituasjoner.

Både i USA, Australia og Storbritannia har sentrale bibliotekmyndigheter utviklet standarder for informasjonskompetanse i høyere utdanning. Det finnes ikke noen tilsvarende i Norge. Men oppsummert defineres informasjonskompetanse som følger:

«En informasjonskompetent person er en som vet når og hvorfor man trenger informasjon, hvordan man finner informasjonen, og hvordan man vurderer, bruker og kommuniserer informasjonen på en etisk måte» (CILIP- information literacy group 2005).

Opplæring i informasjonskompetanse kan organiseres på forskjellige måter. Den ene måten er at kurs i informasjonssøk og bruk av informasjonskilder utarbeides og tilbyes som egne selvstendige enheter på siden av studentenes øvrige studier. Det ligger imidlertid flere både faglige og pedagogiske utfordringer i denne måten å drive opplæring på. I forberedelsene til kursingen må det være et samarbeid mellom faglærere og bibliotekar bl.a. fordi det er viktig å skape en logisk sammenheng med studentenes øvrige studieprogresjon og for å avklare omfang og egnet tidsrom for opplæringen. Det vil samtidig være viktig å skape forståelse for egenverdien og formålet med opplæringen hos faglærerne. Enda viktigere er det å få studentene motivert for å gi seg i kast med faget «informasjonskompetanse». Den grunnleggende forutsetningen for å lykkes med

læringsmål for slike opplegg, er at innholdet i opplæringen får studentene til å forstå hvorledes informasjonskompetanse er ferdigheter som kan brukes på tvers av faggrenser og samtidig først får en verdi nå de brukes i tilknytning til et bestemt faglig formål. I denne opplæringsmodellen har bibliotekarene en tydelig og selvstendig rolle som faglærere innenfor sitt eget fagområde der det settes krav til læringsmål, metodikk og evaluering. For mange bibliotekarer uten pedagogisk utdanning kan en slik rolle bli vanskelig å fylle på en tilfredsstillende måte.

Den andre måten å tenke opplæring i informasjonskompetanse på er å sette opplæringen inn i en faglig kontekst slik at studentene får opplæringene på et tidspunkt i sine studier der de enten skal starte opp, eller er kommet litt i gang med å skrive oppgave. I en slik sammenheng kan opplæringen fra biblioteket komme «just in time» til å styrke studentenes kunnskaper, holdninger og ferdigheter i arbeidet med å finne frem og bruke relevant kildemateriale. Utfordringen i en slik opplæringsmodell er å få innpass i de forskjellige studiene og etablere forpliktende samarbeid med faglærere. Videre er det avgjørende fra bibliotekets side at bibliotekarene makter å skape en faglig troverdighet. Det forutsetter at de er oppdatert på de aktuelle fagenes viktigste informasjonsskilder. I tillegg må de ha evne til å bygge bro mellom sin egen faglige horisont til lærere og studenters faglige horisont. Dertil kommer kravet om å kunne kombinere den tradisjonelle bibliotekarrollen med lærerrollen.

Begge de skisserte opplæringsmodellene er i bruk ved Høgskolen i Bergen. Vi opplever å ha lykket langt på veg ved å bruke den første modellen som innføringskurs for store kull ved starten på et studium. Vi har videre brukt den andre modellen med forskjellige varianter utover i studieløpet ut fra fagenes egenart og oppbygging. Et viktig mål for vår opplæring er å skape en progresjon i studentenes informasjonskompetanse som er tilpasset det faglige innholdet i de forskjellige studiene. Derfor er opplegget forskjellig ved de forskjellige studiestedene.

Der finnes også en tredje måte å gi opplæring på. Jeg tenker da på web-basert opplæring. Kurset «Søk og Skriv» (Høgskolen i Bergen, Norges Handelshøyskole,

og Universitetet i Bergen 2007) er et helt nytt læringsobjekt som er utviklet i et samarbeid mellom bibliotekene ved Universitetet i Bergen, Norges Handelshøyskole og Høgskolen i Bergen. Universitetsbiblioteket i Aalborg har også deltatt i utviklingen, men i et mer begrenset omfang. Utviklingsarbeidet har strukket seg over mer enn to år. Kurset som bygger på en fells pedagogisk plattform er primært tenkt brukt på studenter som deltar i fjernundervisning på masternivå. Men det vil trolig også passe for bachelorstudenter som holder på med sine avsluttende prosjektoppgaver. I tillegg er kurset, som er modulbasert, ment å kunne brukes av bibliotekarene som holder kurs og veileder studentene på feltet «Informasjonskompetanse» og av den enkelte faglærer som veileder studentene.

Kurset er forankret i C. C. Kulthaus modell for «Information Seeking behavior» (Kuhlthau 2004). Kulthau står for et konstruktivistisk syn på læring som bygger videre på og integrerer John Deweys pedagogikk. Den er for omfattende til å komme inn på her i sin store bredde. I denne sammenhengen er det Deweys syn på læring som en aktiv og konstruktiv prosess, det blir lagt vekt på. Sentralt står synet på at eleven/studenten lærer ved å handle, reflektere over hvordan handlingene skal utføres og hva konsekvensene av handlingene blir. (Dewey 1997)

Det er alltid en utfordring å finne gode evalueringsmetoder for opplæringstiltak. Dette er også tilfelle med kursingen og veiledningen innenfor feltet «informasjonskompetanse». Imidlertid er det innlysende at det både er i studentenes, faglæreres og bibliotekares interesse å måle den eventuelle læringseffekten av denne aktiviteten. Flere metoder er prøvd ved vårt bibliotek. Det er gitt mappeoppgaver der studentene skal søke etter informasjon på et spesielt tema og så grunngi valg av kilder. Det er videre utarbeidet en form spørreoppgaver der studentene ved hjelp av kilder skal finne frem til rette svar. Evaluering av bibliotekets opplæring videre er lagt inn i et større og generelt evalueringsskjema for undervisning innenfor et spesielt fag eller emne. Da er studenten blitt spurt om hvilken effekt de mener opplæringen har hatt på deres arbeid med faget som helhet.. alle disse metodene har gitt oss en nyttig informasjon om hvorvidt vi er på rett vei i vår opplæring, eller om noe må endres. Det finnes

internasjonalt en del forskning på dette området og en interessant artikkel er bl. a. «Assessing instructional outcomes in Canadian academic libraries» av bibliotekforskerne Heidi Julien og Stuart Boon. (Julien and Boon 2004). Deres arbeid handler om «a three year study of information literacy instruction in Canadian academic libraries, focusing on the outcomes of instruction in terms of testes of information literacy skills and interviews with students that explored their experiences of information literacy instruction.» Artikkelen konkluderer med at det er mulig å finne en positive effekt på studentenes læring, gitt at en rekke identifiserbare pedagogiske og institusjonelle vilkår gir rammer for opplæringen.

Bibliotekets kjennetegn som læringsarena

Som en oppsummering av de temaene jeg har berørt i denne artikkelen, vil jeg gå litt nærmere inn på hvordan biblioteket kan fremstå som en særegen læringsarena med noen karakteristiske trekk.

Moderne fagbibliotek fremstår i dag som åpne og innbydende miljø der det gies rom for å praktisere mange forskjellige arbeidsformer, alene eller i grupper. Studentene kan velge mellom flere typer arbeidsplasser. De kan oppholde seg på en enkeltarbeidsplass i et stille område der det er ro til fordypning, refleksjon og arbeid i eget tempo. Videre kan de finne områder for arbeid i grupper av varierende størrelse der kravet til ro og konsentrasjon er opp til studentene selv å bestemme. Lokalene vil også inneholde plasser der det er tilrettelagt for bruk av egen PC, og områder der det er stasjonære datamaskiner til bruk for studentene. Mange bibliotek har også fått egne lokaler der bibliotekets personale gir studentene opplæring i søk og bruk av informasjonskilder, gjerne med utgangspunkt i bibliotekets tilpassete nettbaserte tjenester og utvalgte av lisensierte databaser.

I noen bibliotek er det lagt opp til at studentene kan få veiledning av tekniske eksperter i bruk av de IKT- verktøyene som utdanningsinstitusjonen har valgt å nytte seg av, som f. eks. læringsstøttesystem som «It'sLearning» og refer-

anseverktøyet «EndNote» I tillegg er kanskje det viktigste særtrekket ved biblioteket som læringsarena at der finnes et aktuelt, differensiert og mangfoldig utvalg av informasjonskilder som er systematisert for gjenfinning. Og at der finnes bibliotekpersonale som er eksperter på systemene og som kan veilede og støtte studentene i deres arbeid med å løse oppgaver som impliserer søk etter relevant litteratur.

- I biblioteket kan studentene møte nye faglige tekster som utfordrer til kritisk vurdering og refleksjon.
- I biblioteket kan studentene møte skjønnlitterære tekster som setter i gang nye tanker og stimulerer fantasien
- I biblioteket kan studentene møte andre studenter for å samarbeide om faglige oppgaver
- I biblioteket kan de møte fageksperter på bibliotekfeltet

Alle disse aktivitetene i biblioteket kan trolig føre til læring. Det første punktet gir opplagt mulighet for læring forutsatt at teksten ligger innenfor en vanskelighetsgrad som studentene kan håndtere. Som kommentar til det andre punktet vil jeg vise til den norske litteraturforskeren Otto Hageberg. Han gir i et essay under overskriften «Litt om verdien i å lesa litteratur» et illustrerende og personlig eksempel på hva jeg tror skjønnlitteraturen kan bidra med i studentenes utvikling som menneske:

«Diktekonsten kan både utvida og gjera nær den dimensjonen vi lever i. Ord kan skape kontakt med den historiske samanhengen vi høyrer til i, anten vi veit det eller ikkje. Ord kan vekke også sansen for andre samanhenger vi står i, både dei tydelege som er til å forstå, og dei som er meir uklære; sosiale og politiske samanhengar, biologiske, økologiske, religiøse, åndelege. Ord kan hjelpe oss til å leva, ord kan hjelpe oss til å døy» (Hageberg 1994), s. 26.

De to siste punktene kan med utgangspunkt i sosiokulturelle perspektiv på læring ha en positiv innvirkning på studentene: « Den rolla som andre personar spelar i læringsprosessane , går ut over det å gi stimulans og oppmuntring for individuell konstruksjon av kunnskap. Interaksjonar med andre i læringsmiljøet er avgjerande både for kva som blir lært, og korleis.» (Dysthe 2001), s. 44.

Dette betyr at læring i bibliotek kan skje på individuell og ikke timeplanfestet basis, det kan skje i arbeid med en obligatorisk oppgave, alene, eller sammen med andre og det kan skje ved veiledning av en bibliotekar og som en følge av å delta på bibliotekets organiserte opplæringsaktiviteter. Læringen kan være knyttet til de faglige temaene innenfor studiet, den kan være knyttet til det spesielle bibliotekfaglige feltet «informasjonskompetanse» og til det utvidete begrepet «multimodal competency». Ut fra et overordnet perspektiv vil det også være mulig å anta at biblioteket kan være en arena for studentenes allmenne danning til menneskelighet i et livslangt læringsløp.

Litteratur

- Bjørgen, Ivar A. 2000. Læring som arbeid eller konsum? Tromsø: Sentralorganet for fleksibel læring i høgre utdanning (SOFF).
- CILIP- information literacy group. 2005. Defining information literacy for the UK. Review of Reviewed Item. *Update magazine* (Jan/Feb.) [cited 2007.04.17] Available from <http://www.cilip.org.uk/publications/updatemagazine/archive/archive2005/janfeb/armstrong.htm>
- Dewey, John. 1997. *How we think*. Mineola, N.Y.: Dover Publ.
- Dysthe, Olga. 2001. Sosiokulturelle teoriperspektiv på kunnskap og læring. In *Dialog, samspel og læring*. Edited by O. Dysthe. Oslo: Abstrakt forl.
- Dysthe, Olga, Arild Raaheim, Ivar Lima, and Arne Bystad. 2006. *Undervisnings- og vurderingsformer ; Pedagogiske konsekvenser av Kvalitetsreformen. Evaluering av Kvalitetsreformen. Delrapport 7* [cited 2007.04.17] Available from [http://www.nifustep.no/content/download/20664/111305/file/Delrapport%207%20-%20Kvalitetsreformen\[7\].pdf](http://www.nifustep.no/content/download/20664/111305/file/Delrapport%207%20-%20Kvalitetsreformen[7].pdf) .
- Engelsen, Britt Ulstrup. 1997. *Kan læring planlegges: arbeid med læreplaner – hva, hvordan, hvorfor*. Oslo: Ad Notam Gyldendal.
- Hageberg, Otto. 1994. *På spor etter mening: essay om samtidslitteratur og om litterær tradisjon*. [Oslo]: LNU : Cappelen.
- Høgskolen i Bergen. 2006. *Plan for utvikling av biblioteket 2005-2010*. Høgskolen i Bergen [cited 19.4.2007]. Available from <http://www.hib.no/biblioteket/strategiskplan/default.asp> .
- Høgskolen i Bergen. 2006. *Årsmelding 2005*. Høgskolen [cited 2007.04.17]. Available from <http://www.hib.no/biblioteket/arsmelding.asp> .
- Høgskolen i Bergen, Norges Handelshøyskole, and Universitetet i Bergen. 2007. *Søk og skriv* [cited 2007.04.17]. Available from <http://www.sokogskriv.no/norsk/om/index.html> .
- Julien, Heidi, and Stuart Boon. 2004. Assessing instructional outcomes in Canadian academic libraries. *Library & Information Science Research* 26 (2):121-139.
- Kirke utdannings- og forskningsdepartementet. 2001. Gjør din plikt – krev din rett: kvalitetsreform av høyere utdanning In *St. meld. (2000-2001; 27)*. Oslo: Departementet.
- Kuhlthau, Carol Collier. 2004. *Seeking meaning: a process approach to library and information services*. Westport, Conn.: Libraries Unltd.
- Utdanningsdirektoratet. 2007. *Grunnleggende ferdigheter for grunnskolen*. Direktoratet [cited 17.04.2007]. Available from http://www.utdanningsdirektoratet.no/templates/udir/TM_GrunnleggendeFerdigheter.aspx?id=2098&visning=5 .
- Østerud, Svein. 2004. *Utdanning for informasjonssamfunnet: den tredje vei*. Oslo: Universitetsforl.